

Naklanken

2014–2015

Nijmeegse Stichting
voor Kamermuziek

- Lucas Jussen, Arthur Jussen
- Leipziger Streichquartett
- Henk Neven, Hans Eijsackers
- Rubens Quartet, Ramon Lormans, Lavinia Meijer,
Marieke Schneemann
- Janine Jansen, Itamar Golan
- Boris Giltburg
- Van Baerle Trio
- Fine Arts Quartet

Lucas Jussen, Arthur Jussen

6 oktober 2014

door Carla van Baalen

Wat een zinderend begin van het nieuwe seizoen! Beter had het bestuur van de Nijmeegse Stichting voor Kamermuziek het jubileumjaar niet kunnen laten beginnen. De gebroeders Jussen kwamen vertonen wat de piano onder hun handen vermag, in het openingsconcert van het jaar waarin de stichting haar 65ste verjaardag viert.

Lucas (21 jaar) en Arthur (18 jaar) speelden zowel samen als solo, in een volgepakte Vereniging. Maar liefst dertienhonderd mensen waren op het concert afgekomen. De vicevoorzitter van het bestuur van Nijmeegse Stichting Kamermuziek, Remieg Aerts, wees het publiek in zijn welkomstwoorden op de in aantocht zijnde verjaardag van de Vereniging – Nijmeegs trots wordt honderd jaar in 2015 – en op de vernieuwingen die nu reeds in de zaal zijn aangebracht. Een nog fraaier plafond, een betere klimaatregeling. Aerts sprak de hoop uit dat door die laatste vernieuwing ook het hoesten en kuchen van mensen in het publiek tot het verleden zal gaan behoren.

Die wens ging in ieder geval in vervulling tijdens het solo-optreden van Lucas. Hij speelde voor de pauze Sonate nr. 21 in C, opus 53 ‘Waldstein-sonate’ uit 1803-1804. Het is, zo vertelde hij mij na afloop van het concert, een lastig muziekstuk omdat het nogal wat vraagt van de toehoorders: het heeft een lange spanningsboog zonder dat het momenten biedt voor wegdromen op een gemakkelijke melodie. Maar Lucas slaagde er werkelijk in de zaal stil te spelen; ik zat vooraan op het linkerbalkon en kon alles overzien. Ademloos zaten de mensen te luisteren, met de handen in de schoot of met een hand onder de kin. Zo’n stille zaal geeft de pianist moed! Lucas speelde deze sonate nu voor de derde avond op rij, en hij ervoer hoe het alsmar beter ging. Aan het einde van het muziekstuk ging het tempo zo omhoog dat het even leek alsof zijn handen er met hem vandoor gingen. Niet alleen een genot om te beluisteren maar ook om te bekijken.

De avond was begonnen met een stuk van Lucas en Arthur samen, eveneens van Ludwig van Beethoven: Acht Variationen über ein Thema des Grafen von Waldstein, WoO67, uit 1792. Ze speelden het met verve en hadden ook samen zichtbaar groot plezier. Het was geweldig om naar te luisteren. Ik vond het ook ontroerend om te zien hoe de twee jonge broers met hun enthousiasme en overgave Beethovens composities van meer dan twee eeuwen geleden bruisend tot leven wisten te brengen. Die composities behoren tot het vroege werk van Beethoven; de Variationen schreef hij toen hij net twintig was, de Sonate componeerde hij als vroege dertiger. Dat Lucas en Arthur juist deze muziek speelden is overigens geen toeval. Het latere werk van de grote componist behoort je, aldus de broers, eigenlijk niet te spelen als je zelf nog zo jong bent en de levenservaring mist voor de rijpe en voldragen latere stukken van de meester.

Na de pauze was het de beurt aan Arthur. Hij speelde van Robert Schumann: Carnaval, opus 9. Schumann componeerde het werk eveneens op jeugdige leeftijd (24 jaar); hij schreef het voor zijn vriendin Ernestine von Fricken. Het stuk bestaat uit twintig ‘muzikale portretten’, waaronder een aantal uit de Comedia dell’Arte (Pierrot en Arlequin bijvoorbeeld); en ook van collega-musici, zoals Chopin en Paganini. Arthur speelde de muziekstukken fantastisch. De enige dissonant die ik hoorde was een omvallend kopje, juist op een stil moment. De jonge Arthur – eind september is hij 18 geworden – nam er geen aanstoot aan en ging helemaal op in zijn spel. Krachtig, vitaal, bruisend. Net als zijn broer mocht ook hij een luid applaus in ontvangst nemen, vergezeld van bravogeroep, enthousiast gefluit en – verboden – flitsende camera’s.

Tot slot zaten de broers weer samen en speelden van Franz Schubert: Rondo in A, D 951 ‘Grand Rondeau’ – en dat werd met recht een grande finale. Het publiek toonde zich dolenthousiast in het afsluitende applaus. Lucas en Arthur dankten met twee toegiften (van Strauss en Saint-Säens). Na afloop van het concert – de strakke zwarte pakken snel verwisseld voor spijkerbroek en overhemdje – signeerden de broers CD’s en spraken zij vrolijk met eenieder die dat wilde, en ja, natuurlijk ook op de foto met de meisjes. Een stralend meisje steeds in het midden, de jongens aan weerszijden.

Mocht u als lezer van deze naklank afgelopen maandag 6 oktober afwezig zijn geweest, en het gevoel bekruipt u toch iets te hebben gemist, dan is er troost. Aanstaaende woensdag 15 oktober spelen ze nagenoeg hetzelfde concert. U moet er wel een stukje voor vliegen. Het Seoul Arts Center kondigt trots aan: ‘Korea Debut of Dutch Brothers Lucas and Arthur Jussen’. Direct gevolgd door de uitspraak van een recensent van een eerder concert: ‘Simply the best, better than all the rest...’

Vier jaar geleden waren de broers ook al in de Vereeniging. Het destijds vervaardigde portret hangt op de benedenverdieping. Nieuwe afbeeldingen zijn maandag gemaakt. Vinden we die straks terug in de in volle glorie herstelde Vereeniging? Een ding is zeker, ze zullen opnieuw naar Nijmegen komen, om te spelen in een van Nederlands mooiste muziekzalen.

Bij dezen feliciteer ik het – onvolprezen – bestuur van de Nijmeegse Stichting Kamermuziek van harte met haar jubileum en met het succes van dit vlammende eerste concert. Dat belooft wat voor de rest van het seizoen!

Leipziger Streichquartett

5 november 2015

door Ruth Pasternak

Het eerste wat opvalt is dat het podium anders is ingericht. Het oogt modern, vierkant, met de paarse en rode verlichting op de witte achtergrond. Het Leipziger Streichquartett opent voorzichtig met een Allegro. Opgeschrikt door een forse afstreek, gaan de instrumenten een gesprek aan. Eerst staan de twee violen tegenover de altviool en de cello. Daarna wordt het een meerstemmig dialoog.

Het eerste thema wordt hervat met krachtige afstreek door violist Tilman Büning. Het tremolo en de steeds wildere klanken botsen tegen elkaar op, maar steeds keert het kwartet terug naar een vierstemmige harmonie, waarin klanken van ieder instrument oplossen tot één geheel. Er is aardig wat gehoest te horen. Zou de luchtkwaliteit in de Vereeniging dan toch niet verbeterd zijn?

Het tweede Adagio ma non troppo brengt het publiek in vervoering. Men sluit de ogen en gaat op in de gevoelige klanken. Het is uniek te noemen dat de avond met twee rustige stukjes achter elkaar geopend wordt. Het tweede Adagio is ingetogen, maar plots onderscheidt Stefan Arzberger zich met de melodie die opstijgt uit de bescheidenheid. Bewonderenswaardig vind ik de manier waarop ze met zijn vieren lijken te ademen. De vier musici vormen een transparante eenheid, waarin soms een instrument uitlicht.

Dan is het tijd voor wat meer tempo. Waar normaal gesproken een Scherzo klinkt, volgt nu een Presto – attacca. Driftige dissonanten werken zich op naar een forte – en dan – fortissimo. Dit crescendo vloeit voort naar een dissonant akkoord. En spatzuiver wordt verder ingezet.

Als violist Stefan Arzberger zijn bladzijde omslaat, stromen de liefelijke klanken weer terug. De virtuoze bewegingen van violist Tilman Büning maken indruk. En dan is daar steeds de zorgvuldige vibrato van cellist Matthias Moosdorf. Er wordt spanning opgebouwd als zij allemaal piano spelen, en het geluid zich terugtrekt uit de zaal. Met een tremolo van cello en altviool wordt er net een rauw randje aan gegeven. Als het applaus wegsterft, maken we ons op voor een nieuwe formatie, te weten, een strijkkwintet.

Dvorák's kwintet nr. 2 in G, opus 77 doet een andere wind waaien in de Vereeniging. Het kwartet wordt aangevuld met een contrabas, die meteen invalt met zijn diepe klank. Hij staat in het midden met aan weerszijden twee kleine strijkinstrumenten. In deze muziek klinken vernieuwende impulsen door. Het gaat over een zelfbewust land dat trots is op zijn volkse melodieën. De Tsjechische muziek heeft brutale inzetjes en speelse loopjes. Het is gemakkelijk om een trotse landarbeider voor te stellen, die zijn land overziet en vrouwen met wapperende rokken. Er zijn veel staccato inzetten. Heimat verlangens klinken door. Er is ritme, er zijn veel pizzicati en gevoelige melodieën. Het stuk heeft een veelstemmigheid wat soms iets wegheeft van een volksfeest. Er schuilt een zekere speelsheid in de muziek, die het Leipziger Streichquartett naar boven weet te halen. De sforzando afstreek, de fysieke verfijnde arbeid en gezamenlijk deinende musici zijn niet alleen een lust voor het oog, maar ook voor het oor. De contrabassist wendt vaak zijn hoofd, speelt ritmisch, enigszins gas terugnemend tot het volume van 'pianissimo'. Er volgt een stilte. En dan een gezamenlijk herpakken van een inmiddels herkenbare melodie. Het Scherzo Allegro vivace – Trio is feestelijk, bruisend, levendig van aard. Het poco andante daarentegen is weer een rustig stuk waarin volksliefde, verwondering subtiel doorschemeren. De vioolstukken klinken ongelooflijk helder. De kracht van dit kwartet is de bekwaamheid om steeds één instrument glashelder naar voren te laten treden. Het kwartet

beschikt over een vermogen om elkaar te laten schitteren door te blijven begeleiden. Dat het echte kwartetleden zijn en geen solisten, is wel merkbaar. Vol overgave spelen de musici het laatste akkoord uit tot aan de punt van de stok, in stilte wachtend tot het geluid helemaal is uitgestorven. Het publiek gaat op in het uitstervende spel, zwijgt mee, raakt verstild. Met een Finale – Allegro assai sluit het stuk bijna dansend af. Een luisteraar reageert instemmend met een ‘Zó’. En dan breekt het applaus los. Uitbundig. Welverdiend.

Na de pauze is het tijd voor een andere, bijzondere bezetting. Het kwartet wordt nu naast de contrabas versterkt door pianist Zacharias. In Roelants Lux verkopen we veel cd’s van hem, vooral de Scarlatti-, Mozart en Beethoven sonates zijn favoriet bij onze klanten. Het kwintet, een opvallende bezetting, zet een speelse, trotse, meeslepende melodie in. De klank is helder en wordt daadkrachtig afgerond. Het is een geven en (terug)nemen van melodie. De altviolist – nu met zijn gezicht naar het publiek gewend – glimlacht tussen het spelen hartelijk naar zijn toehoorders. Er klinkt een heldere, zekere vrolijkheid door in de pianoklanken. De combinatie van de piano met strijkers is een aangename toevoeging. Weer is daar zo’n verstild slotakkoord; een stilte en een tevreden publiek.

Het rumoer vult de zaal en dan wordt het thema hervat met Andantino – Variazione – Allegretto. Er zijn stevige inzetten en de toon is ernstig. De musici willen iets benadrukken en grijpen dan terug op de melodie. Een niesbui wekt enige hilariteit en dan is het tijd voor een slotstuk: de finale, allegrio giusto. Er wordt zeer liefelijk ingezet. De musici koesteren hun instrument. Met de fijnste trillingen en zachte inval staat een melodie in de grondverf, die kordaat wordt opgepakt door de piano. De pianist zoekt oogcontact met de eerste violist, de contrabassist beweegt bijna walsend mee met de melodie. Even laait er een vurige strijd op. Die ernstige ondertoon wordt aangehouden en afgewisseld door een fiere melodie van alt, cellist of altviool.

Het slotstuk herpakt eerder geïntroduceerde melodielijnen. Nog één maal wordt kracht bijgezet door de musici. De melodie klinkt soms bijna gezellig in de oren en de musici strijken erop los. Ze hebben een volle klank. De melodie buldert, spat, davert en kabbelt dan weer. Het duurt slechts enkele seconden voordat de hele zaal van zijn stoel opstaat om een daverend applaus te geven. Met een trotse en voldane glimlach buigen de musici voor een enthousiaste Vereniging. Het Leipziger Streichquartett speelde Beethovens strijkkwartet nr. 10 in Es, opus 74 ‘Harfen’ (1809), Dvorák’s kwintet nr. 2 in G opus 77 (1875) en Schuberts kwintet in A, D 667 ‘Forellenkwintet’ (1819) met een ongekennde dynamiek en transparantie. De muzikaliteit spatte ervan af. Dit bekwame kwartet liet hun muzikale kwaliteiten gelden. Ze schitterden en het publiek heeft genoten.

Henk Neven, Hans Eijsackers

24 november 2014

door Richard Grol

Als liefhebber van opera en liederen ging ik met hoge verwachtingen naar het concert van Henk Neven (bariton) en Hans Eijsackers (piano). Ik vind het jammer dat de NSvK niet vaker zang programmeert en vorig jaar moest ik het stellen met een half concert van de (zieke) Christianne Stotijn. Dus vol verwachting klopte mijn hart en ik werd niet teleurgesteld. Henk Neven is mogelijk het grootste talent onder de Nederlandse baritons en kan zich meten met veel grote liedzangers op dit moment. Hij heeft inmiddels een indrukwekkende internationale reputatie opgebouwd, en kritieken zijn over het algemeen lovend over zijn stem en zang: “een lyrische en veerkrachtige stem, met donkere tonen”; “a firm and resonant bariton”; “a golden voice”; “a dark-caramel voice with nuance and color”. De vergelijking met een goede wijn is niet ver. Gewapend met deze informatie begon ik aan het concert. Het bestuur van onze Stichting had in overleg met de musici gekozen voor een geheel Frans programma, liederen uit de (late) romantiek. Voor de meeste toeschouwers redelijk onbekend werk, een experiment dus, dat, bij navraag bij enkele toeschouwers, verschillend bleek te zijn beleefd. Van zeer enthousiast tot vlak en weinig boeiend. Het publiek was overigens deze keer nogal rumoerig, er werd veel gehoest en drie keer ging een telefoon af. Ik vond het nogal genant dat een bestuurslid na de pauze het publiek tot de orde moest roepen. Maar wellicht kwam het ook door de onbekendheid met het werk. Ook bij mij duurde het even voordat ik werd opgenomen in het muzikale verhaal. Maar vervolgens werd ik toch gegrepen door de prachtige klank van de stem van Henk Neven en door de aansprekende vertolking en samenspel door zanger en pianist.

Ik ben, net als velen, opgevoed met en verwend door grote vertolkers van het klassieke lied, zoals Dietrich Fischer-Dieskau, Thomas Allen, Thomas Hampson en Robert Holl, en meer recent Mathias Goerne en Christian Gerhaher. Dan blijkt er in Nederland een bariton rond te lopen die zich wat stem betreft kan meten met deze grote namen. Deze zomer zagen mijn vrouw en ik in Aix-en-Provence een uitvoering van de Winterreise door Mathias Goerne. Dezelfde die hier ook in het kader van het Holland Festival is opgevoerd. Wij zagen een zanger met een enorme dramatiek, fenomenale concentratie en grote fysieke inzet, waar de zweetdruppels als het ware van afspatten. Niets van dat alles bij Henk Neven, moeiteloos en ontspannen schakelde hij van een bronzen diepte naar lichte en ijle hoge klanken. Een slanke jonge man die zich volstrekt naturel op het podium beweegt. Hij doet wat timbre, maar ook wat betreft presentatie denken aan de jonge Fischer-Dieskau; een verteller met een sympathieke uitstraling. Ik had het genoegen om na het concert even met hem te praten. Hij vertelde dat de combinatie en opera en lied hem aanspreekt en dat hij zich een “acterende zanger” voelt. Zijn stem en timbre passen erg goed bij het Franse repertoire. Hij zegt de taal goed te spreken en dat was in zijn uitstekende dictie ook te merken. Ik vroeg ook naar de invloed van de grote lyrische Franse bariton Gerard Souzay, de grootste vertolker van het Franse lied in de vorige eeuw, die de meeste liederen van deze avond ook ooit heeft gezongen of opgenomen. Henk Neven vertelde dat hij bij de voorbereiding op Franse liederen altijd naar Souzay luistert, voor de uitspraak maar ook vanwege diens zeer sensibele vertolking. De grootste inspiratie voor zijn ontwikkeling waren echter de lessen bij de bas Robert Holl; van hem heeft hij vooral geleerd de muziek te begrijpen en tussen de regels door te lezen.

En dan het concert. Veel Romantiek: over de natuur, over onvervulde verlangens, onbereikbare liefde en dood. Zoals gezegd, kostte het mij wat moeite om in de muziek te komen. Maar bij

Beau Soir van Debussy, een mooie avond aan de waterkant, hadden zanger en pianist mij in hun greep. Het is een lied met een moraal: “leef het leven als je jong bent, want net als de golven moeten wij vertrekken, de golven naar de zee, en wij naar het graf”. Die somberheid was goed te horen in de laatste klanken van het lied.

Ibert's Don Quichote is mij min of meer vertrouwd, met name het laatste lied (Chanson de la Mort). Het verhaal is bekend: verschillende musici werden uitgenodigd filmmuziek te schrijven bij de film van Pabst over Don Quichote. Ravel toen al behoorlijk ziek, had de muziek niet tijdig klaar; Ibert wel en werd verkozen. Hij schreef de muziek in de stijl van de tijd van Don Quichote: de held als een middeleeuwse troubadour die met gitaar liederen over liefde en heldendom zingt. Een idealist die tussen droom en werkelijkheid leeft en dat niet helemaal goed uit elkaar kan houden. De Spaanse sferen worden in deze muziek heel mooi getroffen en Henk Neven vertelde het verhaal in al zijn nuances. Bijvoorbeeld in Chanson a Dulcinee: “het voelt als een jaar, elke dag dat ik Dulcinea niet zie”! Vooral Chanson de la Mort is een meesterwerk, waarin Don Quichote afscheid neemt van een huilende Sancho Panzo: “Huil niet Sancho, mijn vriend, je meester is niet dood, hij is niet ver van jou vandaan, hij leeft op een gelukkig eiland, waar alles puur is..etc”. De prachtige balans tussen zanger en Hans Eijsackers aan de piano begon hierbij steeds meer op te vallen. Het is de moeite waard om op Youtube een stukje van de originele film te bekijken waar de beroemde bas Feodor Chaliapin dit lied zingt terwijl de boeken branden, Sancho huilt en Don Quichote sneeft.

Na drie liederen van Faure opnieuw Don Quichote cyclus, nu van Ravel. Hij schreef een cyclus van drie liederen aan het eind van zijn leven, al lijdend aan een hersenziekte. De cyclus heeft daar niet onder geleden. De liederen van Ravel klinken iets moderner dan die van Ibert, maar passen in de (laat) romantische traditie. Ze zijn gebaseerd op Spaans dansritmes. Dat hoor je meteen bij de eerste maten van het eerste lied, Chanson Romantique, waarin Don Quichote de liefde voor Dulcinea bezingt met een gitaarachtige pianobegeleiding. In het tweede lied, Chanson Epique, roept hij enkele heiligen aan en bidt tot Maria “au bleu mantel” om zegening en bescherming. De piano speelt hier in de stijl van een kerkorgel op het ritme van een Baskische dans. En tenslotte Chanson a Boire, Don Quichote als een dronken, verliefde dromer. Henk Neven demonstreerde hierbij zijn acteertalent, terwijl de pianist het verhaal fantastisch ondersteunde.

Na de pauze tenslotte een programma geheel gewijd aan liederen van Henri Duparc. Deze componist heeft het twijfelachtige record van het minst aantal nagelaten werken. Hij vertrouwde veel van zijn werk toe aan de open haard, omdat hij er ontevreden over was: “Na 25 jaar in een prachtige droom te hebben geleefd komt het hele idee van muzikale conceptie me walgelijk voor”. De liederen die zijn hoge lat haalden, zijn uit de jaren 1868-1884. Ze worden niet vaak uitgevoerd, er zijn ook weinig integrale opnamen van. Wat dat betreft was deze avond dus historisch, het zal lang duren voor wij weer zoveel Duparc in de Vereeniging zullen horen. Veel van de liederen zijn ook voor orkest gearrangeerd en dat is te merken. De muziek klinkt af en toe, ook in de pianopartijen, symfonisch, met Wagneriaanse lange lijnen, waarbij een duidelijke melodie ontbreekt. Na 9 liederen heb je het gevoel naar een Romantische symfonie te hebben geluisterd. Zoals een criticus zei: “De liederen ademen een sfeer van smachtende, weemoedige nostalgie, verlangen naar het ongrijpbare, naar verloren gegane genoegens”. Neem bijvoorbeeld het lied Soupir, gedicht door de eerste winnaar van de Nobelprijs voor Literatuur (1901), Sully-Proudhomme, over de eeuwige liefde: “haar nooit meer zien, haar naam nooit luid horen, maar met een liefde die alsmaar tederder wordt, haar altijd liefhebben, altijd”. Of Serenade: “tevergeefs probeer ik je te behagen, ik klaag en zucht, ik ben een nar, en wat kan ik doen? Je liefhebben... je dat zeggen... en huilen”. Met een prachtige dictie gezongen en subtiel begeleid door de piano, om bij te smelten. La vague et la cloche verbeeldt een nachtmerrie, en die werd door de zanger ook zo geacteerd. Het gaat over de

golven, de oceaan, de kou, vervolgens is de hoofdpersoon alleen in een oude toren, woest rijdend op een slingerende klok, en hoor je de klokken in het pianospel. De piano acteert hier als een compleet orkest, zanger en piano zijn volledig aan elkaar gewaagd, soms is de piano zelfs iets te dominant. Duparcs liederen zijn complex, je krijgt er niet meteen grip op, maar als je je eraan overgeeft en mee laat nemen gebeurt er iets bijzonders. Na 23 Franse liederen nam het duo een warm applaus in ontvangst en liet zich nog verleiden tot een verrassende toegift, La mer, een chanson van Charles Trenet. Hierbij bleek eens te meer hoezeer Henk Neven geniet van het zingen.

Kortom, een prachtig en uniek concert. Was er dan niets te mopperen? Het rumoerige publiek heb ik al genoemd. Ik heb verder de indruk dat de akoestiek na de verbouwing voor dit type werk niet meer helemaal optimaal is. Maar het kan ook zijn dat deze muziek in de intimiteit van een kleinere zaal, met de zanger pal op het publiek, nog meer tot zijn recht zou komen. Anderzijds, waar trek je duizend mensen voor een dergelijk programma. En ik, als liefhebber van klassieke zang, voelde mij aan het eind van de avond toch enorm verwend. Dus, veel dank en hulde aan zanger, pianist en het bestuur van de Nijmeegse Stichting voor Kamermuziek.

Rubens Quartet, Ramon Lormans, Lavinia Meijer, Marieke Schneemann

17 december 2014

door Gerrit Steunebrink

Een feest van verfijnde klankkleuren

De originele programmering samen met wisselende solisten maakte het optreden van het Rubenskwartet tot een heel bijzondere avond. Het was een genuanceerd afgestemde combinatie en confrontatie van hedendaagse en traditionele klassieke muziek, van westerse klassieke muziek en de volksmuziek uit zijn Georgisch- Armeense grensgebieden met nog een uitstapje naar Korea daarbij. 'Wereldmuziek' dus! Precies het juiste milieu voor de jonge aanstormende componist Joey Roukens. Hij hoort met Michel van der Aa tot die jonge generatie componisten die zich afzet tegen het harde serialisme en daarom provocerend 'Liever popmuziek dan Pierre Boulez' durft te zeggen. Zij houdt van 'crossovers' tussen klassiek, popmuziek en niet-westerse muziek. In die geest schreef hij een prachtig stuk 'In Transit' geheten' in opdracht van de jubilerende Nijmeegse Stichting voor Kamermuziek. Daarbij paste ook dat componisten Satie en Debussy gespeeld werden. Het zijn deze Fransen geweest die als eerste modernen geïnspireerd raakten door de oosterse muziek die zij hoorden op de Wereldtentoonstelling van Parijs. Dat verklaart ook het lichte exotisme in hun klankwereld.

Door een programmawijziging werd de traditionele klassieke muziek van Mozart en Brahms na de pauze gespeeld. Dit had als voordeel dat de volksmuziek, de Fransen en het nieuwe speciale door Joey Roukens gecomponeerde stuk in het eerste deel in een opvallende continuïteit gepresenteerd konden worden. Zonder enige moeite paste alles bij elkaar. De door Tsintsadze en Komitas geschreven Armeens-Georgische 'Miniaturen voor strijkkwartet', waaraan Joey Roukens een marimba had toegevoegd, en de Sonate van Debussy voor harp, altviool en fluit kwamen in klankkleur onverwacht overeen. De uitzonderlijke bezetting van de Sonate van Debussy is wel eens de pastelkleurige uitvoering van het klassieke pianotrio genoemd. Tegenover het olieverfschilderij van piano, cello en viool staat dan de aquarel van harp, altviool en fluit. Net als de harp heeft de marimba dat pastelkleurige karakter en beiden hebben zij het zelfde wat kleinere dynamische bereik, vergeleken bijvoorbeeld met een piano. Daardoor presenteerden deze bezettingen tezamen een sfeer van verfijning en subtiele klankkleurverschuivingen. Verrassend hoe hier, met hun verschillen, een slaginstrument en een tokkelinstrument bij elkaar kunnen komen

Lavinia Meijer, die met haar harp Debussy's 'Clair de Lune', Satie's eerste Gymnopédie en een Koreaans volksliedje moeiteloos in elkaar over liet gaan, gaf deze verfijning een heel persoonlijke uitdrukking mee. Het 'In Transit' van Joey Roukens, kon vervolgens als een apotheose van al het voorafgaande gelden. Met zijn prachtige flageoletklanken van het strijkkwartet aan het begin, bleef het werk in de sfeer van verfijning. Aan de marimba was nog een klokkenspel toegevoegd. Maar binnen die verfijnde sfeer was dramatiek mogelijk en met behulp van trom, bekken en gong werd tegen het einde, mede dankzij het zeer beheerste spel van slagwerker Ramon Lormans, een subtiel overrompelende climax gerealiseerd. Het publiek sprong verrast en enthousiast op. De reis, die 'In Transit' wilde zijn, was gelukt. Publiek en componist waren samen aangekomen. Het programma na de pauze, hoewel nu alleen traditioneel klassiek, bleef wel in die sfeer van verfijning.

Hoe kan het anders met Mozart? Zijn eerste fluitkwartet werd heel mooi gespeeld, ook omdat fluitiste Marieke Schneemann, die al eerder excelleerde in Debussy, het de juiste innigheid meegaf. Brahms paste daar goed bij. Vaak wordt Brahms ervaren als de maker van romantische olieverfschilderijen eerder dan van aquarellen. Maar in zijn Derde Strijkkwartet laat hij zich van zijn lichtste kant horen, waaraan door het Rubenskwartet alle recht werd gedaan. Het geldt als zijn Mozartiaanse kwartet. Het begint met een traditioneel jachtmotief, dat we ook kennen uit het Jachtkwartet van Mozart. En in het derde deel horen we een prachtige solo van de altviolist, door zijn medestrijkers con sordino begeleid. Dus toch weer pasteltinten en verfijning zoals in het eerste deel. Een prachtige avond, die vraagt om voortzetting van dit soort programmering met behulp van wisselende bezetting. Want zij maakt de traditionele vraag hoe je nu klassieke en moderne muziek combineert compleet overbodig. Die valt gewoon weg bij zoveel moois.

Janine Jansen, Itamar Golan

29 januari 2015

door Marc Wichers

Eén en één meer dan twee

Ter gelegenheid van 65 jaar Nijmeegse Stichting voor Kamermuziek werd afgelopen donderdagavond 29 januari het jubileumconcert gegeven door Janine Jansen, viool en Itamar Golan, piano. Twee top-musici die, zo bleek, maximaal investeren in hun muzikale samenwerking.

Voorals er in kleinere bezettingen gespeeld wordt, zitten wij graag op het linker zijbalkon, zo ook ditmaal. We kijken de pianist als het ware op de vingers. De klanken komen van dichtbij. De interactie tussen de musici is altijd boeiend. Als amateurpianist geniet ik ervan de pianist dingen te zien (en horen) doen die ik zelf niet kan. Daarnaast, als revalidatiearts kan ik niet niet kijken naar motoriek en motorisch gedrag.

Allereerst de ‘vijf melodieën’ van Prokofiev. Deze waren, lazen wij, aanvankelijk gecomponeerd als vocalises (tekstloze zang) met piano. Janine Jansen liet haar Stradivarius inderdaad zingen. Als deze muziek op zo’n instrument zo gespeeld wordt, zuiver, soms teer, geen of minimaal vibrato, intiem, dan weer wat steviger, dan geef ik me als luisteraar als het ware over, hoef dat alleen maar te ondergaan. De pianist droeg het geheel met helder spel, degelijk en zonder onnodige nadruk.

Mochten we de vijf melodieën nog als ‘behagend’ en ‘toegankelijk’ hebben beleefd dan was er een omslag bij de Sonate nummer 1. Niks behagend! Dramatisch, soms sinister, dan weer verfijnd en lyrisch, dan weer hels of wanhopig. Wij zaten op het puntje van de stoel. Misschien verklankte Prokofiev het lijden van het Russische volk onder het Stalin-regime. Je vraagt je toch af met welke oren de jury van de Stalinprijs in 1947 - onder invloed van dat regime uiteraard - heeft geluisterd. Hoorden zij in dit stuk juist strijdende en zegevierende Sovjet-legers en de schoonheid van het Russische land? Dat zou zomaar kunnen. Ik las ooit hoe iedereen iedereen voor de gek hield onder een regime waar desinformatie tot kunst verheven was (“De ingenieurs van de ziel” van Frank Westerman).

Hoe dan ook, die Prokofiev-sonate vond ik het hoogtepunt van de avond. Janine Jansen en Itamar Golan leidden ons langs uitersten van wat muzikaal allemaal kan in meesterschap op hun instrumenten. Verfijnde zachte snelle hoge passages, samen of in keerzang, virtuositeit, muzikale schijngevechten, vuurwerk! De beharing van de strijkstok had het zwaar... Na de pauze volgde Van Beethoven, sonate nr. 10 opus 96. Een gebalanceerde uitvoering van een stuk waarin eenvoudige thema’s op zijn Beethovens magistraal ‘gekneed’ worden (dat ‘kneden’ komt direct nog –anders- terug). Prachtig gespeeld. Alleen de spanning van de Prokofiev-sonate vond ik van een andere orde. Twee stukken met vergelijkbare lading was wellicht niet op te brengen geweest voor artiesten en publiek.

De toegift van Fritz Kreisler was letterlijk salonfähig, met Weense charme. Toen Janine en Itamar het applaus in ontvangst namen was te zien dat een concert van deze intensiteit veel eist van de artiesten.

Het samenspel van twee topmusici die elkaar muzikaal kennen, respecteren en aanvullen was voor mij wat dit concert tot een belevenis maakte. Rekenkundig onjuist maar toch: bij samen musiceren is één en één meer dan twee. De samengevoegde klankkleuren in een goede compositie boeien altijd, wat mij persoonlijk betreft onafhankelijk van instrumentatie en muzikaal genre.

Voor muziek maken op amateurniveau is die reken-paradox niet anders. In de vroege zeventiger jaren had een studievriend van mij toegang tot het instituut voor Musicologie in Groningen waar gestemde vleugels stonden(!) Daar 'gingen we voor' de Frühling-sonate, ook van Beethoven. Voor mij eigenlijk te hoog gegrepen. Mijn spijt over wat niet goed lukte werd ruim goedge maakt door het genieten van waar we wel (en muzikaal) doorheen kwamen. Ook nu zijn er liefhebbers (zangers) die, met mij, van samenspel genieten. We raken aan technische grenzen maar dat mag bij amateurs.

Terug naar het concert. Uiteraard had ik veel aandacht voor Itamar Golan, de pianist: exact spel, transparant, goed pedaalgebruik, snelle en zachte loopjes, virtuoos en sonoor waar nodig. Met zijn niet zo lange vingers kneedde hij de toetsen (zoals een gewaardeerde pianodocente het in de toetsen spelen, de basis van toonvorming, noemt). Hij zat opvallend dicht op de vleugel, armen relatief gebogen, dicht bij het lichaam. Een maximaal verschil met Radu Lupu die speelde met de handen vooruit, hangend tegen de rugleuning van een rechte stoel. Over de houding en motoriek van Glenn Gould (die ik alleen van beelden ken) zullen we het maar niet hebben. Zo blijkt maar er zijn heel wat, ook extreme, manieren waarop een pianist superieur spelen kan..

Wij kijken terug op een waardig jubileumconcert voor de jubilerende Nijmeegse Stichting voor Kamermuziek. Van harte gelukgewenst en hartelijk dank voor het mooi uitgevoerde boekwerk met impressies van de afgelopen 65 jaar!

Boris Giltburg

18 februari 2015

door Bas van Nooten

Na de instructieve, met klinkende voorbeelden geïllustreerde toelichting op het programma door Gerard op het Veld was er nog geruime tijd een plaats te zoeken in de spaarzaam verlichte zaal met De vleugel op het schemerige podium naast een fel belicht bloemstuk. In deze sfeer, met het rode boekje “Wereld Podium Nijmegen” in de hand, zat ik nog eens te overdenken hoeveel fantastische pianoavonden de N.S.V.K. in de loop der jaren (ik luister al bijna een halve eeuw mee) hier georganiseerd heeft. Veel buitenlanders maar ook Nederlanders en van de laatsten wil ik er nog twee noemen: George van Renesse, die in de zestiger jaren nog in de foyer van de schouwburg een v.n.l. Schubert-programma speelde en zijn toegift aankondigde met “voor diegenen onder U die menen dat een pianoavond zonder Chopin niet het ware is, zal ik nu zijn Berceuse spelen” en, ook lang geleden, Jacques Hendriks, Nijmegenaar, die ons verraste met o.m. de Toccata van Schumann.

Wat zou deze avond ons brengen?! Giltburg, winnaar van het Elisabeth-concours 2013, had ik nog niet eerder gehoord, maar de vicevoorzitter zei mij eens dat hij mooi speelt zonder direct een klavierleeuw te zijn. Giltburg begon met de derde Sonate van Brahms, een omvangrijk jeugdwerk met veel Sturm und Drang, waarvan de middendelen vooral, schitterend gespeeld werden. In het prachtige Andante, geënt op een gedicht van Sternau over twee jonge geliefden, die zich in de schemering bij maanlicht “selig umfangen” houden, wordt dat tafereel uiterst muzikaal geïllustreerd en met het subtiele, zangerige spel tot leven gebracht! De hoekdelen hadden mijns inziens te lijden door een wel erg forse aanpak; meer dan een dubbel forte is in dit stuk onnodig, en het laatste deel, knap gespeeld, leed onder het hoge tempo. Al met al toch een bijzondere uitvoering van dit veeleisende werk!

Na de pauze volgden de Moments Musicaux van Rachmaninov. Met een knipoog naar Schubert (wiens Moments Musicaux hij ongetwijfeld gekend heeft) componeerde hij in 1896, voor eigen gebruik, zes stukken, veelal in liedvorm, en met de voor Rachmaninov typische kleine-interval melodieën, maar wel voor zeer geofende pianisten! Ze leken Giltburg op het lijf geschreven te zijn; zowel muzikaal als virtuoos was het een geheel; het laatste deel, dat voor puristen wel eens teveel van het goede is, klonk als kerkklokken, waar Rachmaninov dol op was. Met een wonderlijk gemak bracht Giltburg alle zes tot klinken; Schubert door een vergrootglas! Tot slot hoorden we van Prokofiev de 2e Sonate die zelden tot nooit in de concertzaal te horen is. Het werk uit 1912 is opgedragen aan zijn zeer goede vriend Schmidthof, die tragisch aan zijn einde kwam en aan wie ook het 2e Pianoconcert is opgedragen. De in klassieke vorm gegoten sonate met zijn springerige thema's, sprookjesachtige melodieën, straffe ritmen en vele contrasten kreeg een ideale uitvoering; de structuur was door het genuanceerde spel van Giltburg goed te volgen. Terecht kreeg hij een groot applaus voor het overbrengen van deze niet makkelijk in het gehoor liggende muziek. Een toegift kon niet uitblijven; er klonk nog de Arabeske van Schumann in een verstillde, serene vertolking.

Concluderend luisterden we naar een prachtig spelende pianist, zeer virtuoos maar, inderdaad, geen klavierleeuw in de slechte betekenis! Een geweldige avond, publiek tevreden? Alle Cd's verkocht; onvermoeibaar haalde Giltburg soms zelf het cellofaan eraf om zijn handtekening te zetten. Hij was tevreden en had genoten van zaal en publiek; de volgende avond zou hij in Gent hetzelfde programma spelen en in augustus komt hij naar Amsterdam. Hopelijk wordt hij in een van de komende jaren hier ook nog eens gecontracteerd!

Van Baerle Trio

12 maart 2015

door Anton Aelberts

Een boeket met drie vuurrode gerbera's staat fier te stralen in de vaas op het podium van het concertgebouw de Vereniging in Nijmegen tijdens het optreden van drie jonge musici die tezamen het Van Baerle trio vormen. Zij zullen symbolisch blijken voor de vurige klanken van deze avond.

Het programma is met aandacht gekozen, aan het begin en aan het eind stukken uit het klassieke repertoire en daar tussenin twee werken van 20-e eeuwse componisten. De eerlijkheid gebiedt mij te zeggen dat ik van Frank Martin nog niet veel heb beluisterd.

Zoals gebruikelijk voor deze concertreeks was het publiek in grote getale komen opdagen, hetgeen de pianist Hannes Minnaar de opmerking ontlokte dat hij zelden in zo'n grote zaal voor zo veel mensen kamermuziek had gespeeld.

In het openingsstuk van Haydn trekken de klanken van de viool meteen de aandacht: af en toe schrijnend, hetgeen wat afsteekt tegen de warme klanken van de cello, die prachtig harmonieerden met de piano. Niettemin wordt het pianotrio met verve en overtuiging uitgevoerd.

Hoogtepunt van deze avond was voor mij het pianotrio van Charles Ives, wiens werk ik voor het eerst in de jaren zeventig leerde kennen en waarderen. Studentikoos bedoeld en ook zo verklankt! Vooral het tweede deel, presto, met een sterke, dominante rol voor de viool, eindigend als een grap, sprak zeer tot de verbeelding. En als ook de violiste, Maria Milstein, met een triomfantelijke glimlach de zaal inkijkt, blijkt ook het publiek de "grap" zeer te waarderen. Het derde en laatste deel is een mooie symbiose van beide voorafgaande delen. Een wonderschoon stuk en prachtig gespeeld.

Na de pauze volgt van Frank Martin zijn trio voor populaire Ierse melodieën. Wie ooit in Ierland is geweest herkent bij de eerste maten al de onmiskenbare Ierse melodie, de folklore van vrolijke Ierse dansen zie je als het ware voor je. In het adagio klinkt de piano in het begin als bij Ravel.

De avond wordt afgesloten met Mendelssohn. Verrukkelijk hoe het Van Baerle trio dit werk vertolkte. Het allegro energico komt als een ware stormvraag, die steeds weer keert. Het andante espressivo is dan weer meditatief en vergt opperste concentratie van uitvoerenden en luisteraars. Waarna het scherzo klinkt als de Midzomer Nachtsdroom.

Maar, het is lente, ook in de leeftijd van deze drie fantastisch spelende musici. Een toegift kon niet uitblijven: een canon van Robert Schumann. Jammer dat een aantal mensen deze toegift niet afwachtte en tijdens het slotapplaus de zaal al ging verlaten.....

Tot slot, ook voor hen, een toegift in deze naklank:

Casper van Baerle (Barleus) 1584 – 1648,
Predikant, redenaar, schrijver en hoogleraar
Grafscrift in de Nieuwe Kerk in Amsterdam:

*Hier sluimert Baerle, neffens Hooft
Geen zerk hunn` glans noch vrientschap dooft*

Joost van den Vondel

met dank aan mijn vrouw, Cécile.

Fine Arts Quartet

8 april 2015

door R.J. de Wijkerslooth

Het is een waagstuk: een avondvullend kamermuziek programma met werk van slechts één enkele componist. Gaat dat in de loop van de avond toch niet tot verzadiging of zelfs tot verveling leiden?

Maar het Fine Arts Quartet en met hen de Nijmeegse Stichting voor Kamermuziek durfden het toch aan. Nu ging het in dit geval om Camille Saint-Saëns (1835-1921), die onze muziektraditie met een bijzonder veelzijdig oeuvre heeft verrijkt, zodat de oplossing voor dit verzadigingsprobleem voor de hand lag. Laat het programma bestaan uit drie qua bezetting zeer verschillende stukken door hem op respectievelijk hoge, middelbare en jeugdige leeftijd gecomponeerd: het Strijkkwartet nr. 2 in G opus 153 uit 1918, het Septet in Es, opus 65 uit 1880 en het Pianokwintet in a opus 14 uit 1855.

Toch was ik er van te voren nog steeds niet gerust op, want ik kende geen van deze drie stukken. Dat zegt op zichzelf niets, want er is zo veel muziek die ik niet ken. Maar ik heb ooit geleerd van een van de perceptie onderzoekers van de Radboud Universiteit die zich bezighield met muziekbeleving, dat herkenning van thema's en melodieën in belangrijke mate bijdraagt aan een positieve waardering van muziek. En laten we eerlijk zijn: daar komen we toch voor? Dankzij de wondere maar altijd wat krakerige wereld van YouTube kon ik alle drie de stukken van te voren beluisteren en kon niet anders dan concluderen dat dit programma een schot in de roos moest worden. En dat werd het. Terecht heette de flamboyante cellist van het Fine Arts Quartet, Robert Cohen, ons dan ook welkom op wat hij hun "Saint-Saëns party" noemde.

Het Strijkkwartet nr. 2 ging vrolijk van start, zoals je dat van een "Allegro animato" ook mag verwachten, gevolgd door een zeer ingetogen "Molto adagio", door Saint-Saëns zelf kennelijk als "dodelijk saai" omschreven, wat het in mijn beleving overigens volstrekt niet was. Tenslotte een verrassende "Interludio e finale". Ik prees mijzelf gelukkig voor mijn muziekbeleving niet uitsluitend op YouTube te zijn aangewezen, want hoe oneindig veel mooier klonk deze vertolking van het Fine Arts Quartet in onze weldadige grote zaal van de Vereniging. Maar een moeilijk en weinig toegankelijk stuk was het wel. Een opvatting die in de wandelgangen breed gedeeld bleek te worden.

Het Septet in es voor de uitzonderlijke combinatie van strijkkwartet, contrabas, piano en trompet was van een hele andere orde: vrolijk stemmend en ronduit spectaculair. Voor de gelegenheid was het kwartet uitgebreid met de Braziliaanse pianiste Cristina Ortiz, die al veel vaker met hen optrad en met Matthew Midgley solobassist van het in mijn ogen altijd wat ondergewaardeerde Rotterdams Philharmonisch Orkest en Ad Welleman solotrompettist bij het Nederlands Philharmonisch Orkest. Zo'n uitbreiding van de bezetting voor een enkel stuk wordt achter de schermen (net als zoveel andere zaken) geregeld door het bestuur van de NSvK en vertrouwde impresariaten. Hulde daarvoor. Maar is zo'n vrijwel eenmalige gelegenheidscombinatie toch niet wat riskant? De violist Efim Boico stelde mij op dat punt gerust want op mijn vraag of hij daar toch niet onrustig van werd, was zijn relativerende, met een wijds armgebaar omlijste, antwoord: "We are all professionals".

Hoe het ook zij: het leverde een spetterende vertolking op. In de “Préambule” eiste de trompet op een enthousiasmerende manier de hoofdrol op; in het daarop volgende “Menuet” was het nu eens de piano, dan weer de trompet die de boventoon voerde, gevolgd door een “Intermède” met daarin een bijzonder fraai tweespel tussen cello en piano om te eindigen met een “Gavotte et Final” waarin alle zeven instrumenten volkomen met elkaar in evenwicht leken te zijn, met daarin duidelijk een verbindende rol van de contrabas. Een prachtig stuk!

En dan tenslotte het Pianokwintet in a. Het mag dan het eerste kamermuziekstuk zijn dat Saint-Saëns schreef, het is magistraal en bevat alles wat een pianokwintet tot zo’n welluidende en goed in het gehoorliggende muziekvorm maakt, zoals de terugkerende thema’s, de afwisseling in tempi, en de gevoelige verklankingen die oor en hart strelen. En dat alles zonder daarbij aan originaliteit in te boeten. De langdurige muzikale verbondenheid van de strijkers met de pianiste leverde een uiterst gebalanceerde en technisch perfecte vertolking op.

Graag had ik “le Cygne” nog als toegift gehoord omdat een vertolking van dit uiterst populaire stuk door de virtuoze Cristina Ortiz met Robert Cohen mij weer eens wat anders had geleken dan de weergave van zo vele mindere muzikale goden. Maar dat zat er niet in. Gelukkig maar, want Saint-Saëns zelf zag zijn hele Carnaval des Animaux als een grapje uitsluitend bestemd voor de huiselijke kring en verbood de officiële uitvoering ervan. Wel merkwaardig dat dit stuk na zijn dood dan juist het meest bekende van zijn hele oeuvre geworden is.

Het Pianokwintet in a was en bleef daarmee het waardige slot van het prachtige 65e seizoen van de Nijmeegse Kamermuziek. Saint-Saëns zelf zou er vast heel tevreden over geweest zijn. Ons rest als luisterend publiek grote dankbaarheid voor de uitvoerende musici en het bestuur van de Nijmeegse Stichting voor Kamermuziek, die ons al dit schoons bezorgden.